

Додаток до наказу
Національної школи суддів України
Від 16. 02. 2021 року № 5

Додаток 78

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

з підготовки тестових та практичних завдань для забезпечення проведення кваліфікаційного оцінювання суддів і кандидатів на посаду судді, відбіркового та кваліфікаційного іспитів кандидатів на посаду судді, поточного і підсумкового контролів успішності виконання програми спеціальної підготовки кандидатів на посаду судді

м. Київ, 2021

Упорядники: відділ “Тестологічний центр” Національної школи суддів України

У виданні викладено вимоги до розроблення, укладання та оформлення тестових і практичних завдань для потреб кваліфікаційного оцінювання суддів і кандидатів на посаду судді, відбіркового та кваліфікаційного іспитів кандидатів на посаду судді, поточного і підсумкового контролів успішності виконання програми спеціальної підготовки кандидатів на посаду судді.

Методичні рекомендації підготовлені для розробників, рецензентів і експертів тестових матеріалів, науковців, кандидатів на посаду судді та суддів; усіх, хто цікавиться проблемами тестування як критеріями встановлення рівня професійної компетентності суддів (кандидатів на посаду судді).

ЗМІСТ

СПИСОК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ	4
ВСТУП	5
1. СПИСОК ТЕРМІНІВ ТА ЇХ ВИЗНАЧЕННЯ	7
2. НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ ПІДґРУНТЯ	10
3. ОРГАНІЗАЦІЙНІ ЕТАПИ СТВОРЕННЯ ТЕСТОВОГО МАТЕРІАЛУ	12
4. АЛГОРИТМ РОБОТИ З ТЕСТАМИ	19
4.1. Визначення мети тестування	20
4.2. Визначення нормативно-правової бази (джерел) тестових завдань	20
4.3. Визначення тематики та обсягу тестування	20
4.4. Обопільний вплив визначення часу, який відводиться для тестування, і довжини та складності тесту	21
4.5. Правила написання умови (основи тестового завдання)	22
4.6. Правила написання варіантів відповідей	24
4.7. Вимоги до технічного оформлення тестових завдань	25
4.8. Рецензування тестових завдань	25
4.9. Зразки тестових завдань	33
5. АЛГОРИТМ РОЗРОБЛЕННЯ ПРАКТИЧНОГО ЗАВДАННЯ	36
5.1. Загальні положення	36
5.2. Визначення рівня складності завдання та його обсягу	38
5.3. Перевірка та вивчення матеріалів судової справи	39
5.4. Зміст практичного завдання	40
5.5. Рецензія практичного завдання	48
ЗАКЛЮЧНІ ПОЛОЖЕННЯ	50
Додаток № 1	51
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	52

СПИСОК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

ВККСУ (або Комісія) – Вища кваліфікаційна комісія суддів України

ВРП – Вища рада правосуддя

ГПК – Господарський процесуальний кодекс України

ЄДРСР – Єдиний державний реєстр судових рішень

ЄСПЛ – Європейський суд з прав людини

НШСУ – Національна школа суддів України

КАС – Кодекс адміністративного судочинства України

КПК – Кримінальний процесуальний кодекс України

СП – Спеціальна підготовка кандидатів на посаду судді

УЦОЯО – Український центр оцінювання якості освіти

ЦПК – Цивільний процесуальний кодекс України

ВСТУП

У процесі реформування вітчизняного правосуддя законодавець застосував, серед іншого, повну кваліфікаційну вимогу для зайняття посад суддів – компетентність (ч. 3 ст. 127 Конституції України) та передбачив, що ці посади, як правило, заміщуються за конкурсом (ч. 2 ст. 128 Конституції України).

Ні Конституція, ні Закон України “Про судоустрій і статус суддів” № 1402-VIII від 02.06.2016 (далі – *Закон*) не дають визначення терміну “компетентність” судді, розкриваючи його зміст лише опосередковано.

У ч. 2 ст. 83 Закону зазначено, що йдеться про професійну, особисту, соціальну та інші види компетентності особи, яка претендує на відповідну посаду.

Крім того, Законом визначено, що основним засобом встановлення відповідності судді (кандидата на посаду судді) критерію професійної компетентності є іспит.

Національна школа суддів України, завданнями якої, серед іншого, є спеціальна підготовка кандидатів на посаду судді, науково-методичне забезпечення діяльності ВККСУ та ВРП, безпосередньо залучена до процесів напрацювань якісних показників вимірювання професійної компетентності суддів та кандидатів на посади суддів.

Для належного науково-методичного забезпечення проведення Вищою кваліфікаційною комісією суддів України стандартизованих іспитів / оцінювань у структурі Національної школи суддів України утворено відділ “Тестологічний центр” (далі – Тестологічний центр, Центр), серед основних завдань якого є формування баз тестових матеріалів.

Формування таких матеріалів забезпечується працівниками Центру, залученими працівниками інших відділів НШСУ, а за необхідності – зовнішніми фахівцями, експертами.

Тестологічний центр у процесі своєї діяльності напрацював методичні рекомендації, які сприятимуть:

- підвищенню рівня кваліфікації розробників і рецензентів тестових матеріалів, що розробляються для кваліфікаційного оцінювання суддів і кандидатів на посаду судді та спеціальної підготовки;
- створенню необхідних передумов та умов для удосконалення змісту й структури тестових матеріалів, технологічних процесів тестування;
- формуванню культури тестування в системі оцінки якості знань осіб, що обрали для себе систему судоустрою як сферу діяльності;

- підвищенню об'єктивності процесів і результатів оцінки досягнень осіб, які підлягають тестуванню.

Рекомендації розраховані на самостійне опрацювання та засвоєння матеріалу майбутніми розробниками тестових матеріалів, будуть корисними викладачам (тренерам) тренінгів для перевірки знань слухачів, зацікавлять тих, хто опікується системою тестування в галузі освіти.

Методичні рекомендації містять вказівки щодо застосування теоретичних напрацювань з конструювання тестів, розроблення тестових і практичних завдань. Значну увагу приділено вимогам із оформлення й змістовного наповнення тестових матеріалів.

Автори звертають увагу читачів, що Методичні рекомендації є вузькоспеціальним методичним документом для практичного застосування. Його створення зумовлене специфікою сфери використання і додержанням вимог Вищої кваліфікаційної комісії суддів України (для тих тестових матеріалів, що розробляються і передаються до Комісії) і Національної школи суддів України (для матеріалів, призначених для використання у процесі спеціальної підготовки кандидатів на посаду судді). У ньому викладені загальні вимоги та акцентовано увагу на їх розбіжностях, обумовлених різними цілями, процедурами, засобами проведення тестування тощо (з примітками – “для ВККСУ” або “для СП НШСУ”).

Посібник є результатом здобутого співробітниками відділу “Тестологічний центр” Національної школи суддів України досвіду впродовж процесу розроблення, рецензування, апробації тестових матеріалів.

При підготовці видання використовувались нормативно-правові акти України, локальні акти ВККСУ, НШСУ, УЦОЯО, рекомендації, посібники, висновки та звіти експертів міжнародного проекту USAID “Справедливе правосуддя”, а також міжнародні стандарти тестування, зокрема Стандарти ETS валідності і справедливості (ETS Standart for Validity and Fairness) і Рекомендації Міжнародної тестової комісії (ITC) з використання тестів.

1. СПИСОК ТЕРМІНІВ ТА ЇХ ВИЗНАЧЕННЯ

Бал – кількісний показник вираження вимірюваних відповідних властивостей тестованої особи після виконання певного завдання або системи завдань із використанням відповідних шкал.

Валідність тесту – поняття, яке визначає, що вимірює тест і наскільки якісно це здійснюється.

Дистрактори – неправильні варіанти відповідей на сформульоване у тестовому завданні запитання, що пропонуються поряд із правильною відповіддю. Варіанти неправильних відповідей в окремому полі позначаються знаком “-”.

Довідник кодів дисциплін, розділів і підрозділів (далі – довідник кодів) – документ у формі однієї або декількох таблиць, що містить упорядковані дисципліни, розділи і підрозділи відповідної програми іспиту, із обов’язковим зазначенням коду для кожного такого розділу, підрозділу чи дисципліни (передбачений для забезпечення проведення іспиту ВККСУ).

Елементи тестового завдання – основа, ключ, 3 дистрактори, позначення типу відповіді (знаками: “+” або “-”, або словами “правильна / неправильна відповідь”), коди дисципліни і розділу програми, код інстанції, посилання на нормативно-правовий акт.

Іспит – основний засіб встановлення відповідності судді (кандидата на посаду судді) критерію професійної компетентності, що проводиться шляхом складення анонімного письмового тестування та виконання практичного завдання з метою виявлення рівня знань, практичних навичок та умінь у застосуванні закону, здатності здійснювати правосуддя у відповідному суді та з відповідною спеціалізацією [2].

Ключ – варіант правильної відповіді, в окремому полі позначається знаком “+”.

Основа тестового завдання – текст запитання.

Підсумковий контроль успішності виконання Програми СП (далі – підсумковий контроль) – є однією зі складових визначення успішності виконання програми СП; передбачає контроль засвоєння кандидатом на посаду судді (слухачем) основних блоків Програми СП з метою визначення успішності

засвоєння знань, умінь і навичок, набутих кандидатом на посаду судді (слухачем).

Поточний контроль успішності виконання Програми СП (далі – поточний контроль) – є однією зі складових визначення успішності виконання програми СП; здійснюється на кожному практичному занятті і передбачає проведення контрольних заходів за результатами вивчення окремого модуля (теми модуля) відповідного блоку Програми СП, з метою визначення успішності виконання практичного завдання й аналізу ефективності отриманих кандидатом на посаду судді (слухачем) знань, умінь і навичок.

Практичне завдання (або модельна судова справа, кейс) – сукупність документів із достатніми даними та інформацією, на підставі яких учаснику іспиту / контролю необхідно підготувати модельне рішення суду та/або продовжити викладення запропонованого модельного судового рішення на підставі матеріалів модельної судової справи.

Програма іспиту – перелік дисциплін (розділів, підрозділів) і тем іспиту, відповідно до яких розробляються тестові запитання для проведення анонімного письмового тестування відповідного іспиту.

Програма спеціальної підготовки кандидатів на посаду судді (далі – Програма СП) – єдиний комплекс освітніх компонентів і заходів, спланованих і організованих Національною школою суддів України за погодженням із Вищою кваліфікаційною комісією суддів України, з метою організаційно-методичного забезпечення належної професійно орієнтованої теоретичної та практичної підготовки кандидатів на посаду судді (слухачів СП) як висококваліфікованих фахівців, здатних здійснювати правосуддя в місцевому суді, систематично розвивати професійні знання, уміння, навички, підтримувати свою кваліфікацію на належному рівні, необхідному для виконання повноважень судді. Програма СП передбачає загальний обсяг навчального навантаження й очікувані результати підготовки (навчання) слухачів СП, вимоги до таких осіб, перелік, зміст, тривалість і взаємозв'язок дисциплін, логічну послідовність їх вивчення, форми організації спеціальної підготовки, опис та інструменти системи внутрішнього забезпечення якості підготовки тощо.

Релевантність тесту – міра відповідності отриманого результату бажаному (розмір тексту та наявність у ньому ключових запитів та логічної структури).

Рецензент – особа, яка здійснює рецензування тестових і/або практичних завдань згідно з розподіленою на нього кількістю розроблених тестових та практичних завдань.

Розробник – особа, яка здійснює розроблення тестових і/або практичних завдань згідно з визначеними у завданні вимогами щодо мети розроблення, кількості, складності. На розробника може бути покладено обов’язок щодо розроблення або актуалізації програми іспиту, таксономічної характеристики анонімного письмового тестування тощо.

Ситуативна вправа – стисло викладені обставини справи з достатніми даними та інформацією, на підставі яких учасник іспиту повинен підготувати модельне рішення суду.

Таксономічна характеристика анонімного письмового тестування (далі – таксономічна характеристика) – документ, основна частина якого має вигляд таблиці, в якій визначається питома вага розділів програми у тестовому завданні, а також необхідний для виявлення за відповідним розділом кваліфікаційний рівень. Таксономічна характеристика є обов’язковим додатком до програми іспиту.

Тест – сукупність тестових завдань, сформована на основі програми іспиту / контролю й таксономічної характеристики, укладена за певними правилами та процедурами для якісного й ефективного вимірювання (виявлення, перевірки) рівня знань тестованої особи і відповідає таким характеристикам ефективності, як валідність і надійність.

Тестове завдання – структурна одиниця контрольного матеріалу і мінімальна одиниця тесту, яка має специфічні форму й формат, певний зміст і відповідає визначеним психометричним (статистичним) вимогам складності, розподільної здатності та кореляції. Складність тестового завдання визначається його кваліфікаційним рівнем і позначається літерою.

Тестовий матеріал – поняття, що використовується для об’єднання понять “тестове завдання”, “практичне завдання”, “ситуативні вправи”.

Тестування – метод виявлення та оцінки рівня знань тестованих осіб, що реалізується шляхом стандартизованих матеріалів – тестових завдань (теоретично); технологічний процес, що реалізується у формі алгоритмічно підпорядкованого взаємозв’язку тестованих осіб з системою тестових завдань і завершується оцінюванням результатів (практично).

Упорядник тестів – особа, яка має право у межах своїх повноважень з конкретної спеціалізації здійснювати редагування, рецензування, форматування, адміністрування бази тестових матеріалів.

2. НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ ПІДґРУНТЯ

Загальною правовою основою для проведення іспитів кандидатів на посаду судді та суддів є положення частини другої статті 128 Конституції України, згідно з яким призначення на посаду судді здійснюється за конкурсом, крім випадків, визначених законом [1].

Законом України “Про судоустрій і статус суддів”¹ передбачено, що іспит проводиться у формах:

- для кандидатів на посаду судді місцевого суду у процедурі добору²:
 - а) відбіркового іспиту,
 - б) кваліфікаційного іспиту;
- для суддів / кандидатів на посаду судді апеляційного, вищого спеціалізованого суду, Верховного Суду:
 - в) іспиту як етапу кваліфікаційного оцінювання³ [2].

Засобами проведення іспиту, що передбачені Законом, є складення анонімного письмового тестування та виконання практичного завдання.

На виконання вимог Закону локальними актами Вищої кваліфікаційної комісії суддів України встановлено положення щодо:

¹ Статті 70 (порядок добору та призначення на посаду судді), 73 (відбіркового іспиту), 78 (кваліфікаційний іспит), 85 (етапи кваліфікаційного оцінювання) Закону України “Про судоустрій і статус суддів”.

² Добір кандидатів на посаду судді полягає у проходженні особами, допущеними до добору, відбіркового іспиту, організації проведення Вищою кваліфікаційною комісією суддів України щодо осіб спеціальної перевірки в порядку, встановленому законодавством у сфері запобігання корупції, з урахуванням особливостей, визначених цим Законом, а також у проходженні спеціальної підготовки та складенні кваліфікаційного іспиту (стаття 72 Закону) [2]. Такий добір був оголошений ВККСУ 03 квітня 2017 року і містив виключення (участь у доборі без складення відбіркового іспиту і проходження спеціальної підготовки) для категорії кандидатів на посаду судді, зазначених у пункті 29 розділу XII “Прикінцеві та перехідні положення” Закону.

³ Згідно із Законом виділяють такі види кваліфікаційного оцінювання: а) з метою визначення здатності судді (кандидата на посаду судді) здійснювати правосуддя у відповідному суді; б) з метою виявлення (встановлення) відповідності судді займаній посаді; в) у зв'язку із накладенням дисциплінарного стягнення; г) первинне кваліфікаційне оцінювання (цей етап вже завершено).

– відбіркового іспиту кандидатів на посаду судді у *Порядку складення відбіркового іспиту та методики оцінювання його результатів, затвердженого рішенням ВККСУ від 10 квітня 2017 року № 33/зп-17*;

– кваліфікаційного іспиту кандидатів на посаду судді у *Положенні про складення кваліфікаційного іспиту та методику оцінювання кандидатів на посаду судді, затвердженому рішенням ВККСУ від 03 жовтня 2018 року № 211/зп-18 (зі змінами)*;

– іспиту як етапу кваліфікаційного оцінювання у:

а) *Порядку проведення іспиту та методика встановлення його результатів у процедурі кваліфікаційного оцінювання, затверджений рішенням ВККСУ від 04.11.2016 № 144/зп-16 (зі змінами)*;

б) *Положенні про порядок та методологію кваліфікаційного оцінювання, показники відповідності критеріям кваліфікаційного оцінювання та засоби їх встановлення, затверджене рішенням ВККСУ від 04.11.2016 № 144/зп-16 (зі змінами)*.

Окремо йдеться про підготовку кандидатів на посаду судді у процедурі добору⁴.

Мета, завдання, засади та зміст спеціальної підготовки, процедура її здійснення та оцінювання результатів встановлені *Порядком проходження спеціальної підготовки кандидатами на посаду судді, затвердженим рішенням ВККСУ від 12.02.2018 року № 19/зп-18 (зі змінами)*, та конкретизовані у *Програмі спеціальної підготовки кандидатів на посаду судді, затвердженої рішенням ВККСУ від 13.07.2018 року № 172/зп-18*, і *Положенні про порядок визначення успішності виконання Програми спеціальної підготовки кандидатів*

⁴ Закон України “Про судоустрій і статус суддів” містить положення, згідно з яким тривалість спецпідготовки становить дванадцять місяців (якщо інший строк не визначений рішенням Вищої кваліфікаційної комісії суддів України). Водночас добір кандидатів на посаду судді, які мають стаж роботи на посаді помічника судді щонайменше три роки, проводиться з особливостями, визначеними рішенням ВККСУ.

Вищою кваліфікаційною комісією суддів України за пропозиціями Національної школи суддів України було визначено, що спецпідготовка кандидатів на посаду судді, які мають вказаний стаж роботи на посаді помічника судді, буде проводитися протягом 3-х місяців без проходження стажування в судах. Для кандидатів на посаду судді, які не мають такого стажу, підготовка включатиме практичний компонент і триватиме 12 (9) місяців. Для цілей цього посібника немає суттєвого значення розрізнення зазначених двох видів спецпідготовки, тому надається інформація і посилання на документи щодо кандидатів на посаду судді, тривалість спецпідготовки яких становить 12 (9) місяців (як на більш повну процедуру).

на посаду судді, затвердженому наказом Національної школи суддів України від 21.08.2018 № 48 (зі змінами)⁵.

Проходженням кандидатом спеціальної підготовки вважається успішне виконання програми СП (поточних та підсумкових контролів), що є передумовою для складення кваліфікаційного іспиту (ч.ч. 5 і 6 ст. 77 Закону) [1].

3. ОРГАНІЗАЦІЙНІ ЕТАПИ СТВОРЕННЯ ТЕСТОВОГО МАТЕРІАЛУ

Тест є інструментом вимірювання професійної суддівської компетентності, а тому має бути якісним. Якість тесту забезпечується чітко регламентованим процесом його розроблення.

Організаційні етапи створення тестового матеріалу:

- I. За дорученням⁶ ВККСУ, ВРП, НШСУ розроблення (уточнення, внесення змін до) проекту програми іспиту анонімного письмового тестування та таксономічної характеристики (для ВККСУ); або ж розроблення (уточнення, внесення змін до) Програми спеціальної підготовки кандидатів на посаду судді та навчального плану (для СП НШСУ).
- II. Прийняття для виконання доручення установи-замовника щодо розроблення тестових завдань на підставі затвердженої програми іспиту чи Програми СП та навчального плану.
- III. Формування списку розробників. Визначення і розподіл завдань серед розробників.
- IV. Розробка тестових матеріалів, їх перевірка, редагування, рецензування й апробація.
- V. Затвердження кінцевого варіанту тестових завдань. Формування загального файлу для передачі тестових завдань замовнику.

I. Розроблення проекту програми іспиту та її таксономічної характеристики; розроблення Програми спеціальної підготовки кандидатів на посаду судді та навчального плану

Зазначений підрозділ є актуальним для цілей проведення іспитів Комісією, оскільки програма іспиту з таксономічною характеристикою не є однаковою

⁵ Відповідно до ч. 2 ст. 77 ЗУ “Про судоустрій і статус суддів” програму, навчальний план та порядок проходження спеціальної підготовки кандидатами на посаду судді затверджує Вища кваліфікаційна комісія суддів України за рекомендацією Національної школи суддів України.

⁶ Тут і в подальшому під “дорученням” слід розуміти загальне поняття, що уособлює різні види організаційно-розпорядчих документів в залежності від суб’єкта видачі, від змісту документа.

для різних видів процедур (конкурсів, оцінювань) і передусе етапу розроблення тестових завдань. Наприкінці підрозділу наведено інформацію щодо Програми СП.

Проекти програми іспиту і таксономічної характеристики анонімного письмового тестування розробляються Національною школою суддів України і затверджуються Вищою кваліфікаційною комісією суддів України. Для кожного виду іспиту розробляється окрема програма іспиту⁷ з таксономічною характеристикою до нього із врахуванням таких особливостей:

- інстанційність та спеціалізація відповідного суду;
- перелік дисциплін і тем, відповідно до яких розробляються тестові запитання для відповідного іспиту;
- таксономічна характеристика визначає питому вагу та кваліфікаційний рівень дисциплін відповідного тестового завдання;
- програма іспиту є відкритою для загального доступу через оприлюднення на офіційних вебсайтах Комісії та Національної школи суддів України⁸[6].

У формі таблиці № 1 наводимо приблизний перелік дисциплін, що може змінюватись (збільшуватись / зменшуватись, уточнюватись) в залежності від аудиторії тестованих осіб, інстанційності та спеціалізації судів:

Таблиця № 1

№ пп.	Дисципліна
1.	Конституційне право
2.	Антикорупційне законодавство
3.	Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод та рішення Європейського суду з прав людини
4.	Цивільне право
5.	Трудове право
6.	Сімейне право
7.	Спадкове право
8.	Житлове право
9.	Земельне право
10.	Екологічне право

⁷ На день підготовки даного посібника на сайті ВККСУ розміщено 18 програм і таксономічні характеристики до них (див. Перелік програм іспитів у додатку № 1).

⁸ Пункти 3, 6 глави 1 розділу II Порядку проведення іспиту та методика встановлення його результатів у процедурі кваліфікаційного оцінювання, затвердженого рішенням ВККСУ 04.11.2016 № 144/зп-16 (зі змінами).

11.	Право з питань інтелектуальної власності
12.	Цивільний процес
13.	Господарське право
14.	Господарський процес
15.	Адміністративне право
16.	Податкове право
17.	Право соціального забезпечення
18.	Адміністративний процес
19.	Адміністративні правопорушення
20.	Кримінальне право
21.	Кримінальний процес
22.	Інші дисципліни

Таксономічна характеристика визначає питому вагу розділів програми іспиту у тестовому завданні, а також необхідний для виявлення за відповідним розділом кваліфікаційний рівень. Іншими словами, саме із таксономічної характеристики розробники беруть інформацію щодо кількості й складності тестових завдань.

Питома вага розділу програми іспиту – це відсоткове співвідношення кількості тестових запитань відповідного розділу до загальної кількості запитань тестового завдання.

Для всіх розділів програми на етапі розроблення таксономічної характеристики встановлюються необхідні кваліфікаційні рівні.

Формування кваліфікаційних рівнів здійснюється з урахуванням пізнавальних навичок:

Рівень “А” – необхідний когнітивний рівень “Знання” (*запам’ятовування і відтворення інформації*).

Рівень “В” – необхідні когнітивні рівні пізнання “Знання”, “Розуміння” (*здатність встановлювати смисл інформації*).

Рівень “С” – необхідні когнітивні рівні пізнання “Знання”, “Розуміння”, “Критичне мислення” (*мистецтво аналізу, судження (наукове мислення)*).

Рівень “D” – необхідні когнітивні рівні пізнання “Знання”, “Розуміння”, “Критичне мислення”, “Вирішення проблеми” (*наслідок (мета) критичного мислення*).

Таким чином, зазначений кваліфікаційний рівень для тестових завдань є виразником мисленнєвих процесів, де: рівень “А” використовується на позначення запитань для перевірки базових мисленнєвих навичок, а рівень “D” – комплексних (найскладніших) мисленнєвих навичок респондента.

В одній таксономічній характеристиці відповідного іспиту до тестових запитань із різних дисциплін може бути зазначено різні кваліфікаційні рівні.

Для розуміння поняття “питома вага розділу” наводимо таблицю № 2 – витяг із таксономічної характеристики письмового анонімного тестування під час складення кваліфікаційного іспиту, затверджену рішенням Комісії від 08 жовтня 2018 року № 222/зп-18.

Таблиця № 2

з/п	Розділ Програми	Питома вага (%)	Кваліфікаційний рівень
1	Конституційне право	4	С
2	Антикорупційне законодавство	3	С
3	Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод та рішення Європейського суду з прав людини	6	С
4	Цивільне право	9	С
5	Цивільний процес	12	С
6	Кримінальне право	9	С
7	Кримінальний процес	12	С
8	Адміністративні правопорушення	3	С
9	Господарське право	9	С
10	Господарський процес	12	С
11	Адміністративне право	9	С
12	Адміністративне судочинство	12	С

У таблиці № 2 зазначено питому вагу розділів (дисциплін) у відсотках. Саме у дорученні установи-замовника (див. наступний підрозділ) вказується загальна кількість тестових завдань, що необхідно розробити.

Наприклад, якщо в дорученні зазначено про необхідність розроблення тестових завдань, загальною кількістю 1000⁹, що дорівнює 100%, то зазначені 4% розділу “Конституційне право” становлять 40 тестових завдань. Не всі із зазначених і розроблених 40 тестових завдань використовуються. Така збільшена кількість завдань необхідна для реалізації процесу генерації випадкових тестових завдань (із загальної кількості розроблених) на початку іспиту автоматизованою системою, до якої внесено інформацію щодо питомої ваги розділів, кількості вибірки для іспиту (90 тестових завдань) і таблицю із тестовими завданнями (в якій кожне тестове завдання має свій номер і код розділу програми). Для автоматизованої системи 100% – це 90 тестових завдань

⁹ Загальна кількість 1000 тестових завдань наведена як приклад. На практиці розробляється більше тестових завдань, оскільки в процесі рецензування або ж створення кінцевого фінального файлу тесту деякі з них можуть бути відкинуті.

і у ході генерації автоматизованою системою із загальної кількості 1000 тестових завдань обирається лише 90, при цьому зберігається відсоткове співвідношення для вибірки із розділів.

Для здійснення такої вибірки до автоматизованої системи також завантажуються інформація з довідника кодів дисциплін, розділів і підрозділів, що містить упорядковані дисципліни, розділи і підрозділи відповідної програми іспиту, із обов'язковим зазначенням коду для кожного такого розділу, підрозділу чи дисципліни.

Таким чином, з метою забезпечення генерації випадкових тестових завдань автоматизованою системою необхідно створювати для кожної нової процедури не лише базу тестових завдань, а й супровідні документи: програму іспиту, таксономічну характеристику, довідник кодів.

Слід також наголосити, що програма іспиту і таксономічна характеристика публікуються для того, щоб майбутні тестовані особи мали можливість підготуватись до анонімного письмового тестування.

Для спеціальної підготовки кандидатів на посаду судді розроблена НШСУ і затверджена рішенням ВККСУ від 13.07.2018 року № 172/зп-18 *Програма спеціальної підготовки кандидатів на посаду судді*, в якій передбачено шість блоків: основи організації суду та діяльності судді (I), цивільне судочинство (II), господарське судочинство (III), кримінальне судочинство та судочинство у справах про адміністративні правопорушення (IV), адміністративне судочинство (V), суддівські компетенції (VI). Кожен із блоків має теоретично-практичну підготовку (модулі, семінари-практикуми), а для модулів II – V блоків передбачається стажування у місцевих судах. Також Програмою СП у блоках IV і V передбачено ознайомчі візити (зустрічі) до місцевих прокуратур, органів, що здійснюють досудове розслідування, органів Державної кримінально-виконавчої служби, адвокатських бюро / адвокатських об'єднання, виконавчої служби. Контрольні заходи передбачені в усіх блоках, окрім останнього – суддівські компетенції.

II. Прийняття до виконання доручення щодо розроблення тестових і/або практичних завдань на підставі затвердженої програми

На основі доручення установи (ВККСУ, ВРП або НШСУ) базується і розпочинається процес створення тестового матеріалу.

У дорученні зазначається:

- вид оцінювання / іспиту / контролю;
- найменування процедури (конкурс, добір, контроль тощо);
- категорія респондентів: судді / кандидати на посаду судді / слухачі;

- вид тестових матеріалів: тестові завдання, практичні завдання (модельна судова справа і/або ситуативна вправа, кейс);
- кількість тестових матеріалів (зазначається окремо для кожного виду тестових матеріалів);
- програма іспиту (для тестових завдань);
- строк виконання.

III. Формування списку розробників і рецензентів. Визначення і розподіл завдань серед розробників на розроблення тестових матеріалів

На підставі доручення установи залучаються науковці або судді у відставці, які є визнаними фахівцями у галузі права. Працюючі судді можуть залучатися до такої роботи в порядку відрядження до НШСУ або в інших формах (*участь в експертній роботі, розробники поточного контролю тренінгів та підсумкових контролів спеціальної підготовки, тощо*).

НШСУ не тільки здійснює відбір експертів за професійними критеріями, а й забезпечує режим відсутності конфлікту інтересів у ході виконання завдань із розроблення, рецензування тестових матеріалів.

З розробниками (залученими особами) можуть укладатись:

- договори про надання послуг (на створення навчально-методичних матеріалів тренінгу / із розробки та рецензування тестових матеріалів);
- угоди щодо нерозголошення інформації з обмеженим доступом.

Визначення обсягу та тематики запитань (відповідно до програми та таксономічної характеристики завдань) і розподіл завдань серед розробників із врахуванням їх досвіду у певній судовій спеціалізації здійснюється відповідними співробітниками НШСУ.

IV. Процес розробки тестових матеріалів, їх перевірка, рецензування й редагування

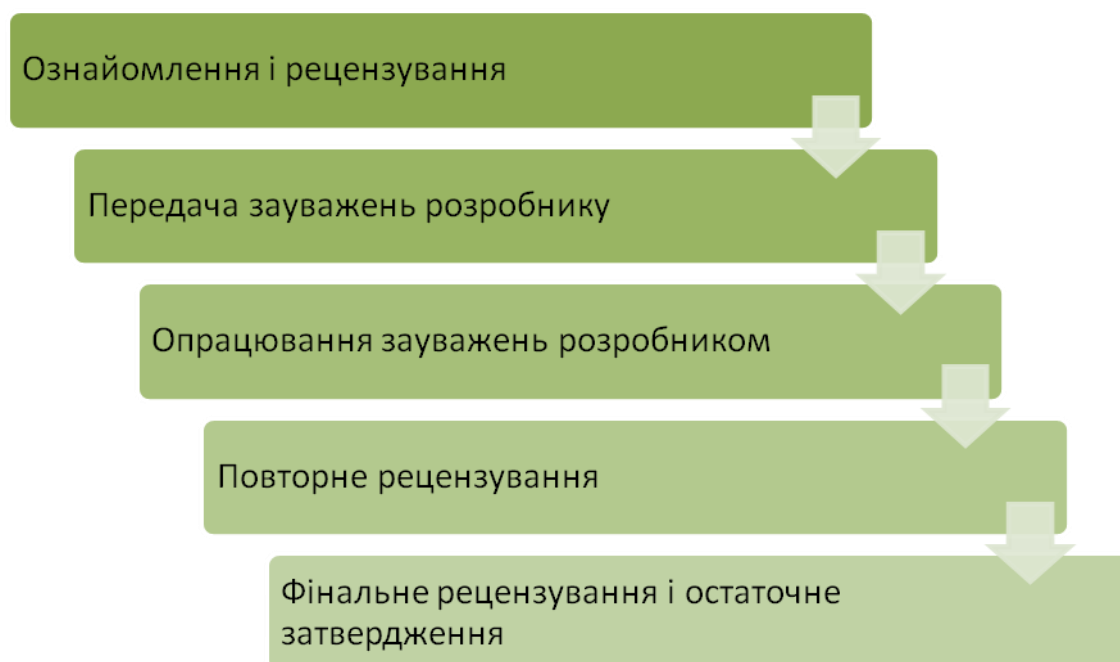
Розроблення тестових матеріалів складається з двох етапів: власне розроблення та двох незалежних рецензувань.

Розробник задає цільову установку тестів, виконує тематичний розподіл з предмета тестування, обирає типи застосовуваних питань, згруповує питання за рівнем складності.

Тестові завдання проходять як внутрішнє рецензування самими розробниками, так і зовнішнє – експертами школи та залученими за цивільно-правовими угодами фахівцями (суддями, науковцями, які пройшли відповідну підготовку з методик рецензування та експертування запитань).

Рецензування здійснюється двома різними експертами за таким алгоритмом (див. схему № 1):

Схема № 1

Фінальне рецензування тестових запитань, що надійшли для включення в базу тестових матеріалів, здійснюється працівниками тестологічного центру НШСУ / координаторами блоків програми спеціальної підготовки, які приймають остаточне рішення про:

- відхилення питання;
- повернення його на доопрацювання;
- включення до бази (остаточне затвердження).

Апробація – дослівно означає “схвалення, затвердження, встановлення якостей”. Окремий компонент системи контролю тестів.

Апробація є необхідною, як правило, для *масштабних систем екзаменування* та здійснюється різними способами, зокрема як:

- окремий захід;
- складова внутрішнього навчального процесу (спеціальної підготовки кандидатів на посаду судді, підготовки суддів, працівників апаратів судів);
- складова реального екзаменування.

Виявлені під час апробації проблеми усуваються шляхом нового циклу рецензування (залучення авторів тестів на цьому етапі можливе, проте не обов’язкове).

4. АЛГОРИТМ РОБОТИ З ТЕСТАМИ

При створенні тестових завдань використовують їх різні форми, найчастіше використовуються тестові завдання закритої та відкритої форм.

Під час проведення кваліфікаційного оцінювання суддів і кандидатів на посаду судді, відбіркового / кваліфікаційного іспитів кандидатів на посаду судді, поточного / підсумкового контролів успішності виконання програми спеціальної підготовки кандидатів на посаду судді рекомендовані тестові завдання закритої форми, які пропонують обрати одну правильну відповідь з декількох наведених. У таких тестових завданнях відповіді необхідно розміщувати у певному порядку, змінюючи розташування правильної відповіді та дистракторів.

Тестові завдання мають певну форму подання і мусять відповідати загальноприйнятим вимогам.

Кожне тестове завдання слід розробляти, пам'ятаючи про загальні критерії якості тестування, до яких належать п'ять основних:

1. Валідність – тестові завдання повинні перевіряти саме те, що від них очікується, і ніщо інше; тестове завдання повинно знаходитись в рамках програми; завдання повинно стосуватись відповідного аспекту програми; не повинно бути банальних запитань чи запитань “на здоровий глузд”; кожна відволікаюча відповідь повинна бути обґрунтованою. Мета тестування чітка і вписується у програму; існує класифікація завдань за програмою.

2. Надійність – слід дотримуватись чітких і стислих формулювань; уникати двозначності, ненавмисних підказок; ключі слід розташовувати навмання серед неправильних варіантів відповідей, аби запобігти результативному використанню вказівок для вгадування (розповсюджена вказівка – “якщо не знаєте відповідь, завжди обирайте варіант С”).

3. Об'єктивність – слід перевіряти, щоб не було жодних гендерних, етнічних, релігійних чи культурних упереджень. Рекомендується уникати заплутаних запитань.

4. Ефективність – тестові завдання мають надати якомога більше інформації про тестовану особу за найменший період часу; слід надавати лише ту інформацію, яка є релевантною до завдання та чітко сприймається з першого разу.

5. Прийнятність – громадськість повинна вважати тестові завдання загалом справжнім і об'єктивним інструментом вимірювання відповідних знань у соціально-політично прийнятному контексті, тому слід уникати контroversійних (скандальних) питань з політичної, релігійної, етичної тематики) [10].

4.1. Визначення мети тестування

Тест – це інструмент, що складається з вивіреної сукупності тестових завдань, стандартизованої процедури проведення, заздалегідь спроектованої технології опрацювання та аналізу результатів, призначений для вимірювання якостей і властивостей особи.

Рівень складності тестового завдання залежить від мети тестування, а саме проведення:

- поточного контролю;
- підсумкового контролю;
- відбіркового іспиту;
- кваліфікаційного іспиту;
- кваліфікаційного оцінювання;
- конкурсного відбору.

4.2. Визначення нормативно-правової бази (джерел) тестових завдань

Нормативно-правова база складається виключно з актів, чинних на час розробки тестових завдань, і може включати:

- Конституцію України;
- міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України;
- кодифіковані акти (кодекси) України;
- закони України;
- постанови Кабінету Міністрів України;
- інші нормативно-правові акти.

Не рекомендується посилається на судову практику, окрім рішень ЄСПЛ.

Посилання на навчальні посібники, підручники, наукові праці, матеріали тренінгів для спеціальної підготовки використовується виключно при розробці тестових завдань, що стосуються загальнотеоретичних питань і лише у випадку відсутності відповідного нормативно-правового акту. Це стосується I блоку СП – основи організації суду та діяльності судді.

4.3. Визначення тематики та обсягу тестування

Початковим етапом роботи над складенням тестових запитань є:

- ознайомлення з програмою контролю / іспиту тестування;
- ознайомлення з таксономічною характеристикою до програми іспиту тестування (для ВККСУ);

- розподіл обсягу (кількості) тестових завдань за розділами (дисциплінами) відповідно до програми та її таксономічної характеристики (для ВККСУ).

4.4. Обопільний вплив визначення часу, який відводиться для тестування, і довжини та складності тесту

Тривалість тестування обов'язково визначається у нормативних документах до такого тестування (порядках, методологіях, інструкціях тощо). І зазвичай цей етап (затвердження кількості тестових завдань і часу на тестування) передує власне етапу розроблення тестових матеріалів. Такий підхід можна назвати “від загального до часткового”. Однак для правильного розуміння поняття часу в тестуванні пропонуємо спочатку обрати підхід “від часткового до загального” і звернути увагу на зазначене нижче.

Для визначення часу, що відводиться на тестування, необхідно враховувати співрозмірність складності і довжини як окремих тестових завдань, так і тесту взагалі, із запланованим проміжком часу. Тобто у тестованої особи повинно бути достатньо часу: **прочитати** всі запитання і запропоновані відповіді до них, **обміркувати** запропоновані відповіді і **обрати / позначити** одну (або ж іншу кількість правильних відповідей, передбачену обраним стандартом тестування).

Із цією метою рекомендовано здійснити хронометраж (заміри часу) виконання тесту (усіх тестових завдань). У цього підходу є як позитивні аспекти (максимально точний замір часу для всіх питань незалежно від складності, враховується такі аспекти, як втомлюваність і сповільнення реакцій тестованої особи наприкінці тестування), так і негативні (у даному випадку можна говорити про аспекти незручності) – це необхідність залучення інших осіб, що не є розробниками і бачать текст вперше, затрати реального часу для здійснення такого заміру (тобто існує необхідність проведення мініапробації). На етапі розроблення тестових завдань цей підхід не можна вважати оптимальним.

Можливе застосування іншого підходу із застереженням, що всі тестові завдання з відповідями мають однакову складність і довжину. У такому випадку достатньо здійснити хронометраж (заміри часу) виконання одного тестового завдання (читання, міркування, обрання / позначення), а потім помножити на їх загальну кількість. Мінусами такого підходу є неврахування психологічних чинників, часткове неврахування складності і довжини тестових завдань через здійснене застереження. Плюсами є: швидке і легке прорахування загального

часу без залучення сторонніх осіб і збереження конфіденційності всіх розроблених завдань.

Отже, під час розробки тестових завдань рекомендовано враховувати: складність, довжину запитання і відповідей, а також загальну кількість тестових завдань (чим більше тестових завдань, тим процес обрання відповідей буде довший і буде сповільнюватись) і запланований час тестування.

4.5. Правила написання умови (основи тестового завдання)¹⁰

Основу завдання потрібно формулювати стисло і лаконічно. Рекомендується використовувати прості, не складнопідрядні чи складносурядні речення, без складних оборотів.

В основу завдання включається максимум важливої інформації: умова завдання довга, а відповіді – короткі. За необхідності повторювана інформація переноситься до основи. Слідування цьому правилу дозволяє уникнути нагромадження ідентичної інформації у відповідях. Тестована особа економить свій час і зосереджується на лаконічних відповідях, замість багаторазового перечитування.

Необхідно вилучати зайву інформацію із основи. Непотрібно робити повне цитування гіпотези і диспозиції норми, якщо мова йде лише про один із випадків, передбачених нормою.

У тексті завдання не повинно бути жодної двозначності чи неточності у формулюванні.

Слід уникати подвійних негативних формулювань (подвійного застосування частки “не”).

Не рекомендується використовувати незавершену форму основи, в якій варіанти відповіді є продовженням речення. Основу слід формулювати як пряме запитання. Із наведеного нижче прикладу без варіантів відповідей не зрозуміло взагалі, про що йде мова.

Наприклад: Оберіть правильне твердження із наведеного:

Основу завдання доцільно формулювати у формі запитання.

Не бажано формулювати основу, яка складається із двох запитань.

Наприклад: Ким і в якому порядку призначається на посаду Міністр юстиції України?

Із завдання необхідно вилучити всі вербальні асоціації, що вказуватимуть на правильну відповідь.

Не можна використовувати завдання, в яких одна відповідь впливає з іншої.

¹⁰ Підрозділи 4.5., 4.6. посібника є результатом опрацювання джерел [10], [11].

Не можна включати до тесту завдання, що містять оціночні судження або передбачають формулювання висловлювань з власною думкою щодо певних запитань.

Слід переконатися, що запитання не містить підказок, які вказують на правильну відповідь.

Рекомендовано основи запитань робити безособові або формулювати від 3-ої особи однини.

Необхідно уникати вступних фраз, речень, які не мають значення для головної ідеї запитання.

Бажано створювати запитання без посилання на дати, оскільки такі запитання є недовговічними, швидко втрачають актуальність, потребують постійної перевірки на відповідність чинному законодавству.

Необхідно створювати актуальні питання, що:

- відповідають чинній нормативно-правовій базі України,
- не містять застарілої інформації,
- відповідають сучасним досягненням предмета (дисципліни) тестування.

Щодо використання власних і загальних назв у тестових завданнях (основах і відповідях) слід звернути увагу на такі аспекти:

- у формулюванні основи, яка має вигляд короткої задачі із власними назвами людей чи найменуваннями юридичних осіб, уникайте повних назв. Пропонується використовувати лише літери на позначення підприємств (*напр.*, ТОВ “А”, ПП “Б”) або ж лише прізвища без ініціалів. Посилання на прізвища або ж найменування юридичних осіб слід використовувати тільки за необхідності розрізнення, тобто за наявності двох і більше осіб в основі запитання. Проте зазначена рекомендація не стосується питань із розділів “Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод” чи “Практика ЄСПЛ”, оскільки в цих розділах запитання може містити назви справ, які втрачають зміст, у разі вилучення або скорочення назви особи;

- якщо в основі питання використовується поняття (загальна назва) на позначення професії, роду діяльності тощо, що є визначальним і суттєвим для питання, то прізвище зазначати не потрібно (*напр.*, “прокурор” замість “прокурор Іванченко”).

Забороняється використовувати аббревіатури і скорочення слів, окрім загальновідомих і загальноживаних. Якщо вирішено використовувати певні скорочення чи аббревіатури (*напр.*, КМУ, ВРУ), то таке використання повинно бути наскрізним для всіх тестових завдань в одному тесті. У той же час необхідно пам’ятати, що в деяких ситуаціях (коли суттєвим є відмінки поряд розташованих аббревіатур) для легшого сприйняття питання бажано наводити повну форму.

4.6. Правила написання варіантів відповідей

Усі варіанти відповідей мають бути приблизно однакової довжини. Правильна відповідь бажано, щоб була такої ж довжини, що і неправильні.

Усі дистрактори мають бути однаково привабливими для тестованих, які не знають правильної відповіді.

Варіанти відповідей (ключа і дистракторів) доцільно розташовувати у довільному порядку. Застосування логічної або іншої послідовності (окрім випадків, коли у відповіді зазначені числові дані) може виявитись надмірним або ж зайвим засобом, у разі завантаження тестових завдань до автоматизованого програмного забезпечення, що має функціонал із переміщення відповідей тестового завдання.

Уникайте повторень у дистракторах. Якщо варіанти відповідей починаються з одного слова (кількох однакових слів), їх потрібно перенести у завдання, формулюючи варіанти відповідей 2-3 словами.

Ключ повинен бути абсолютно правильним.

Жоден із дистракторів не повинен бути частково правильною відповіддю, оскільки за певних умов може перетворитись на ключ, при цьому буде порушено принцип “тільки одна відповідь є правильною”. Це стосується і ситуації, коли ключ є найбільш повною відповіддю.

Усі варіанти відповідей мають бути граматично узгодженими з основою завдання (рід, число, відмінок тощо).

Відволікаючі варіанти відповідей (дистрактори) мають бути схожими на “ключ” за довжиною, структурою та стилем, не повинні містити екстремальні або безапеляційні твердження (“все”, “завжди”, “ніколи”) та не повинні брати під сумнів або заперечувати припущення основи питання (основа не відповідає дійсності).

Слід уникати використання комбінованих альтернатив або альтернативи “всі з наведених варіантів є вірними” або “жоден із варіантів не є вірним”, “усі перераховані” або “жоден із перерахованих” тощо для тестування у форматі “лише одна відповідь є правильною”.

Усі дистрактори мають бути:

- вірогідними та однорідними;
- виражати, як правило, типову поширену помилку;
- виглядати як правдоподібне розумне твердження.

Дистрактори не можуть містити явних суперечностей, неточностей, сторонніх понять, тобто мати підказки, що вони є очевидно неправильними відповідями.

Для дистракторів необхідно використовувати правильні твердження, але такі, що не належать до основи і не можуть стати ключем.

Небажано, щоб дистрактор був прямим протиставленням ключа, оскільки в такому випадку втрачають сенс два інших дистрактори.

Дистрактор не повинен заперечувати припущення, зроблене в основі питання.

Слід пам'ятати, що дефектність одного із дистракторів (визнання його частково правильним) є підставою для дискваліфікації цілого тестового завдання або ж, навпаки, зарахування як правильного одночасно із ключем (тобто визнання двох правильних відповідей).

4.7. Вимоги до технічного оформлення тестових завдань

Кінцева форма тестового завдання для завантаження у систему, що використовується під час тестування, залежить від мети тестування:

- для проведення контролів застосовують різні формати Word, Excel тощо;
- для тестувань, що проводяться ВККСУ, застосовують лише таблицю у форматі Excel із чіткими вимогами до оформлення. Невідповідність чи неправильне оформлення таблиці призводить до часткової або повної неможливості завантаження тестових завдань в існуючу автоматизовану систему, з метою подальшої генерації випадкових тестових завдань і проведення іспиту.

При складанні тестових завдань необхідно:

- дотримуватись послідовності нумерації тестів, правил правопису, орфографії, пунктуації, єдиного формату викладення запитань, відповідей, посилань на джерела;
- обов'язково зазначати коди програми (таксономії), інстанції, прізвище розробника і рецензента (для ВККСУ). Ця рекомендація є актуальною і для СП з деякими відмінностями: можна зазначати номер блоку програми СП і визначити номери для всіх модулів і видів підготовки;
- кожне питання починати писати з великої літери та завершувати запитальним знаком (у певних випадках двокрапкою чи три крапки);
- кожна відповідь починати писати з малої літери (за винятком назв установ, певних посад та ін.);
- посилання на джерела повинні мати однакові скорочення (стаття – ст., пункт – п., частина – ч. та ін.) та починатися з малої літери (за винятком: Закон України – ЗУ, Цивільний процесуальний кодекс України – ЦПК, та ін.).

4.8. Рецензування тестових завдань

Рецензування тестових завдань відбувається у декілька етапів.

Першим є рецензування тестових завдань (їх перевірка безпосередньо автором) через деякий час після розробки, рекомендована перерва не менше 1 доби.

Другий етап рецензування тестових завдань – їх перегляд іншим рецензентом.

Фінальне рецензування і остаточне затвердження здійснюється відповідальними особами:

- співробітниками відділу “Тестологічний центр” – для проведення тестувань у запланованих ВККСУ процедурах;

- координаторами блоків спеціальної підготовки – для проведення тестувань у запланованих НШСУ контролів успішності виконання програми спеціальної підготовки.

Під час рецензування кожен рецензент здійснює перевірку відповідності тестового завдання викладеним вище вимогам із дотриманням всіх етапів конструювання тестів (перевірка правильності формулювання питання, (умови), варіантів відповідей, їх відповідності чинній нормативно-правовій базі, правилам стилістики, орфографії, пунктуації, а також корегування (у разі необхідності) технічного оформлення).

Рекомендації рецензентам¹¹:

1. Підготовка до рецензування (з’ясування формальних атрибутів тестового завдання):

- Чи вказано розробником предмет, до тестування якого заплановано відносити тестове завдання? – Так / Ні.
- Чи присутній послідовний номер (або код), наданий тестовому завданню системою або ж розробником? – Так / Ні.
- Чи вказано розробником відповідність тестового завдання конкретному пункту таксономії предмета (у вигляді: розділ, підрозділ, пункт таксономії)? – Так / Ні.
- Чи вказано розробником складність тестового завдання (у вигляді: А, В, С, D)? – Так / Ні.

2. Змістовне оцінювання завдання (оцінка валідності, релевантності, суттєвості, актуальності, очікуваних від успішного кандидата рівня розумових процесів, оригінальності, двозначності, тенденційності):

¹¹ Дані рекомендації взяті з Формуляра рецензування тестового завдання, підготовленого МГО “Універсальна екзаменаційна мережа”, 2016. Під поняттям “альтернативи” слід розуміти варіанти відповідей (прим. авторів).

- **Визначення контентної валідності, релевантності** завдання:
 - Чи відповідає завдання заявленому пункту таксономії, чи дійсно завдання перевіряє відповідний цьому пункту таксономії зміст? – Так / Ні.
 - Чи завдання оцінює рівень підготовки лише з одного пункту програми, а не декількох? – Так / Ні.
 - Чи потрібно кандидату мати підготовку ще й з інших предметів, окрім предмету тестування та загальнолюдських здібностей і знань, для надання правильної відповіді на це завдання? – Так / Ні.
 - Чи може кандидат надати правильну відповідь за результатом лише логічного умовисновку, асоціативного ряду, резюмування і комбінування фрагментів тексту завдання, без застосування підготовки саме із заявленої автором теми? – Так / Ні.
 - Чи може правильна відповідь бути наслідком підготовки кандидата (його знань / умінь / навичок) з іншої теми чи дисципліни, а не теми (пункту таксономії), заявленої автором завдання? – Так / Ні.
- **Оцінка суттєвості** предмету завдання:
 - Завдання зосереджене на другорядному, несуттєвому аспекті заявленої для завдання теми (пункту таксономії)? – Так / Ні.
- **Оцінка актуальності** завдання:
 - Чи відповідає зміст тестового завдання сьогоднішньому стану досягнень науки (предмета)? – Так / Ні.
 - Завдання містить застарілі дані чи неактуальні поняття / концепції? – Так / Ні.
 - Завдання відповідає актуальному стану нормативної та регуляторної бази? – Так / Ні.
 - Завдання містить елементи (конкретні події, суспільні дані, дати і т.п.), що можуть швидко знизити актуальність завдання з плином часу? – Так / Ні.
- **Оцінка когнітивного виміру** тестового завдання:
 - Рецензент погоджується з оцінкою автора (розробника) щодо типу розумової поведінки (мінімального рівня когнітивних процесів), яка має бути застосована кандидатом для надання правильної відповіді (наприклад: аналіз, а не застосування згадування (знання), чи оцінка, а не просто демонстрація розуміння, і т. ін)? – Так / Ні.

- Оцінка **оригінальності** тексту завдання:
 - Завдання містить текстові запозичення з нормативної бази? – Так / Ні.
 - Текст завдання є оригінальним, таким, що не містить суттєвих запозичень, чи не позначених цитат? – Так / Ні.
 - Ідея тестового завдання:
 - тривіальна,
 - запозичена з відомих джерел,
 - оригінальна.
- Виявлення можливих **двозначностей**:
 - Серед припущень / суджень / тверджень в завданні є:
 - оціночні,
 - частково чи повністю хибні за одних обставин і правильні за інших,
 - двозначні.
 - Частина кандидатів може сприйняти формулювання завдання в інший, ніж це передбачено розробником спосіб? – Ні / Так (вказіть)_____.
- Оцінка **тенденційності / упередженості** тексту завдання:
 - Це завдання буде мати різний рівень складності для груп кандидатів, що розрізняються:
 - за статевою / гендерною ознакою,
 - за етнічною / національною приналежністю,
 - за віком (*має значення не біологічний аспект, а соціокультурний – належність до тієї чи іншої генерації, відмінності життєвого і суспільного досвіду*),
 - за регіональною ознакою,
 - за політичними уподобаннями,
 - за релігійними уподобаннями,
 - за іншою ознакою (вказіть)_____.
 - Це завдання містить щось, що має образливий відтінок сенсу чи негативну конотацію по відношенню до певних груп кандидатів? – Ні / Так (вказіть)_____.
 - Формулювання завдання надає переваги кандидатам, що вивчали предмет за конкретним підручником / способом подачі матеріалу, в порівнянні з кандидатами, що вивчали предмет за будь-якими іншими підручниками чи іншими способами подачі матеріалу? – Ні / Так (вказіть)_____.

3. Технічне (формальне) оцінювання елементів завдання:

➤ Загальна **мовна** оцінка завдання:

- Завдання сформульовано доступно для кандидатів мовою? – Так / Ні.
- Завдання сформульовано граматично правильно? – Так / Ні.
- Використана термінологія є загальноповсюдною / визнаною? – Так / Ні.
- Текст має просту синтаксичну структуру з мінімумом складних оборотів і складнопідрядних форм? – Так / Ні.
- Формулювання завдання (в основі чи альтернативах) містить сторонню інформацію, що НЕ є необхідною для надання відповіді? – Так / Ні.
- В формулюваннях використано так звані “небажані слова”: – Так / Ні.
Якщо так, то чи є їх використання конче необхідним? – Так / Ні.
- В основі і альтернативах використано лише безособові формулювання, чи формулювання від третьої особи? – Так / Ні.

➤ Оцінка **основи**:

- Чи є альтернативи стислими, без багатослівних пояснень, що можуть бути сформульовані як лаконічні вирази? – Так / Ні.
- Чи уникненні повтори групи слів (даних) в альтернативах? – Так / Ні.
- Чи альтернативи є конгруєнтними, такими, що мають:
 - подібну граматичну структуру? – Так / Ні,
 - приблизно однакові довжини? – Так / Ні,
 - використовують поняття одного порядку / типу? – Так / Ні.
- Чи є альтернативи багатокомпонентними, сформульованими за одночасною участю декількох важливих ключових понять? – Так / Ні.
- Чи є ВСІ альтернативи однаково добре граматично узгодженими з основою, чи у всіх них роди, відмінки, числа відповідають основі? – Так / Ні.
- Чи використано “заборонені вирази” (“жоден з перерахованих”, “все, окрім” і т.п.)? – Так / Ні.
- Чи всі альтернативи представляють принципово різні сутності, що не перетинаються? – Так / Ні.
Якщо альтернативи перетинаються (“Ні” в попередньому питанні), то чи складають всі альтернативи:

- систему взаємного вкладення (матрьошка)? – Так / Ні.
- систему однорідної шкали? – Так / Ні.

➤ **Оцінка ключа:**

- Чи правильна відповідь (ключ) є абсолютно правильною за всіх допустимих текстом завдання варіантів обставин? – Так / Ні.
У випадку відповіді “Ні”, якщо можна уявити конкретні обставини (варіант розуміння контексту запитання) за яких ключ може бути не повністю правильною відповіддю, і такі обставини формально не заперечуються (допускаються) текстом основи (котроюсь із норм / вимог, прямо викладених в основі), рецензент має прямо вказати на це в повідомленні автору.
- Чи підтверджує рецензент відсутність в основі і ключі спільного характерного слова (чи кореня слова), відсутнього в дистракторах, що може асоціативно вказувати на ключ, як на правильну відповідь? – Так / Ні.
У випадку відповіді “Ні”, рецензент має прямо вказати на це в повідомленні автору.

➤ **Оцінка дистракторів:**

- Чи кожен з дистракторів виглядає як правдоподібне розумне твердження? – Так / Ні.
- Чи кожен з дистракторів виражає дійсно реалістичну поширену помилку? – Так / Ні.
- Чи дистрактори є абсолютно неправильними за всіх обставин (чи жоден з дистракторів не є правильною відповіддю за конкретних обставин, що не виключені повністю формулюваннями, наведеними в основі?) – Так / Ні.
- Чи кожен з дистракторів позбавлений неточностей та інших очевидних недоліків, що можуть не прямо свідчити про неправильність дистрактора? – Так / Ні.
- Чи підтверджує рецензент відсутність в дистракторах термінів, чи понять (які можуть виявитись незнайомими для середньо підготованого кандидата), що не мають відношення до предмету тестового завдання чи навіть предмету тестування? – Так / Ні.

4. Підведення підсумків, формулювання висновку по тестовому завданню та підготовка повідомлення розробнику:

Рецензент має сформулювати свою інтегральну оцінку стану і якості рецензованого тестового завдання:

- завдання в цілому готове до наступного кроку його використання (апробації чи тестування), можливо після врахування переліку конкретних невеликих зауважень, які надає рецензент;
- завдання варте подальшої роботи над ним, але потребує суттєвого перегляду і вдосконалення (рецензент вказує напрямки вдосконалення);
- завдання не є якісним і його варто відхилити, оскільки зусилля по його вдосконаленню є більшими у порівнянні з зусиллями на розробку нового якісного завдання.

Якщо рецензент вважає наступну роботу над завданням виправданою, то необхідно надати зауваження у вигляді пропозицій по виправленню виявлених рецензентом недоліків, найкраще – у вигляді готових нових формулювань до завдання.

Пропозиції рецензента щодо редагування тексту завдання: _____

Якщо рецензент не надає жодного тексту пропозиції щодо редагування завдання, то:

- рецензент вважає, що запропонована редакція завдання є достатньо хорошою і його покращення недоцільне;
або
- рецензент вважає, що запропоноване для рецензування завдання є незадовільним, і витрачання зусиль на його покращення є недоцільним:

в останньому випадку необхідно надати пояснення щодо глибоких недоліків завдання, які роблять необґрунтованими подальші зусилля по його покращенню: _____

Підведення підсумків завершається формулюванням повідомлення, що буде скероване автору тестового завдання. Повідомлення є звичайним текстом і має містити:

- лаконічну інтегральну оцінку тестового завдання;
- зазначення недоліків (якщо такі виявлено);
- пропозиції автору щодо удосконалення завдання (якщо удосконалення необхідне).

У випадку використання спеціалізованого вебсайту для розробників тестів рецензент має бути готовий провести діалог (анонімний чат) з автором. Заборонено порушувати анонімність чи обмінюватись контактною інформацією під час проведення діалогу автора і рецензента.

Пропоновані “контрольні” запитання у процесі рецензування:

1. Чи відповідає тестове завдання темі тестування?
2. Чи досягається запитанням у тестовому завданні мета тестування?
3. Чи правильна відповідь, запропонована автором?
4. Чи не перевантажене запитання зайвою інформацією?
5. Чи немає в запитанні прихованого іншого змісту?
6. Чи достатньо в запитанні інформації для правильної відповіді?
7. Чи є відповіді граматично і за змістом продовженнями запитання?
8. Чи немає у запитанні подвійного заперечення?
9. Чи є необхідність формулювати запитання у вигляді заперечення?
10. Чи є необхідність формулювати запитання, на яке неможливо дати відповідь не читаючи запропонованих варіантів?
11. Чи прийнятні дистрактори, що використовуються?
12. Чи немає у відповідях повторення, взятого з запитання?
13. Чи немає подвійного заперечення у сполученні запитання та відповіді?
14. Чи достатньо відрізняються відповіді одна від одної?
15. Чи немає взаємовиключних відповідей?
16. Чи не відрізняється правильна відповідь від дистрактора своєю довжиною?
17. Чи можна зрозуміти відповідь не читаючи іншу відповідь?

Наведений перелік не є вичерпним, однак на його основі можемо дійти висновку чи відповідає тест основним (загальним) критеріям якості, а саме: валідності, надійності, об’єктивності, ефективності, прийнятності.

4.9. Зразки тестових завдань

- адміністративна спеціалізація:

№	Тестове запитання (основа)	Розділ програми (блоку)	Джерела (посилання на НПА)	Відповіді	+/ -	П.І.Б. розробника і рецензента
1	З якого моменту, за загальним правилом, набирають чинності накази Міністерства, які є нормативно-правовими актами і пройшли державну реєстрацію?		ст. 3 Указ Президента “Про державну реєстрацію нормативно-правових актів міністерств та інших органів виконавчої влади” від 03.10.1992 №493-92	з дня державної реєстрації	-	
1				з дня прийняття наказу Міністерством	-	
1				з дня підписання наказу міністром	-	
1				з дня офіційного опублікування	+	

- господарська спеціалізація:

№	Тестове запитання (основа)	Розділ програми (блоку)	Джерела (посилання на НПА)	Відповіді	+/ -	П.І.Б. розробника і рецензента
1	У порядку якого виду судочинства підлягають розгляду спори за позовом приватного підприємства до органу місцевого самоврядування про визнання права власності?		ст. 20 Господарського процесуального кодексу України	адміністративного	-	
1				господарського	+	
1				цивільного	-	
1				за вибором позивача	-	

- кримінальна спеціалізація:

№	Тестове запитання (основа)	Розділ програми (блоку)	Джерела (посилання на НПА)	Відповіді	+/ -	П.І.Б. розробника і рецензента
1	Які особи є учасниками судового провадження?		п. 26 ч. 1 ст. 3 Кримінального процесуального кодексу України	близькі родичі обвинуваченого	-	
1				сторони кримінального провадження	+	
1				слідчий, у провадженні якого розслідувалась справа	-	
1				свідки і їх адвокати	-	

- цивільна спеціалізація:

№	Тестове запитання (основа)	Розділ програми (блоку)	Джерела (посилання на НПА)	Відповіді	+/ -	П.І.Б. розробника і рецензента
1	Протягом якого часу направляється ухвала про видачу виконавчого листа на примусове виконання рішення третейського суду або про відмову у його видачі?		ч. 6 ст. 487 Цивільного процесуального кодексу України	протягом п'яти днів з дня її постановлення	+	
1				протягом десяти днів з дня її постановлення	-	
1				протягом п'ятнадцяти днів з дня її постановлення	-	
1				протягом тридцяти днів з дня її постановлення	-	

5. АЛГОРИТМ РОЗРОБЛЕННЯ ПРАКТИЧНОГО ЗАВДАННЯ

5.1. Загальні положення

Поняття “практичне завдання” в залежності від мети його подальшого використання, змісту й складності може мати різне значення (зміст) і найменування, так:

- для потреб ВККСУ використовують формулювання – “практичне завдання (модельна судова справа)” і “практичне завдання (ситуативна справа)”;
- для потреб СП НШСУ – “практичне завдання (кейс¹²)”.

¹² Пункт 6.5. Порядку проходження спеціальної підготовки кандидатами на посаду судді [7]; пункт 2.3. Положення про порядок визначення успішності виконання Програми спеціальної підготовки кандидатів на посаду судді [4];

Будь-яке практичне завдання (окрім ситуативних вправ) полягає у виконанні запропонованої для вирішення модельної судової справи з метою перевірки практичних навичок та умінь у застосуванні закону шляхом складення проекту процесуального документа, який вирішує справу по суті (вирок, рішення, постанова) на основі передбачених у завданні конкретних вихідних даних.

Практичне завдання (модельна судова справа, ситуативна вправа) розробляється на основі судової справи і/або судових рішень по справі відповідної спеціалізації, ухвалених першою, апеляційною й касаційною інстанціями, що набрали законної сили та не були змінені або скасовані за результатами перегляду судами вищих інстанцій, з обов'язковим знеособленням судової справи, а також із обов'язковим урахуванням змін до норм матеріального і процесуального права (якщо такі відбулись).

Практичне завдання (кейс) розробляється безвідносно до конкретної судової справи і/або судового рішення з ЄДРСР, але з обов'язковим урахуванням норм матеріального і процесуального права.

Отже, практичне завдання (модельна судова справа, кейс) – це сукупність документів із достатніми вихідними даними та інформацією, на підставі яких учаснику іспиту / контролю необхідно підготувати модельне судове рішення та/або продовжити викладення запропонованого модельного судового рішення на підставі матеріалів модельної судової справи.

Ситуативна вправа – стисло¹³ викладені обставини справи (фабула справи) з достатніми даними та інформацією, на підставі яких учасник іспиту повинен підготувати модельне рішення суду.

Практичне завдання виявляє рівень практичних навичок та умінь у правозастосуванні, зокрема вміння:

- 1) визначати, оцінювати та описувати обставини, які мають значення для ухвалення рішення у справі, зокрема, за наявності у модельній справі обставин, встановлених іншими судами, та їх висновків;
- 2) визначати, застосовувати та наводити норми права, що регулюють відносини, які є предметом модельної справи;
- 3) аналізувати і застосовувати правові позиції судів вищих інстанцій, зокрема, надавати висновки щодо застосування судами попередніх інстанцій правових позицій судів вищих інстанцій за наявності у модельній справі відповідних матеріалів

¹³ До 2-х аркушів паперу формату А-4, шрифт – Times New Roman, кегель – 12-14, інтервал між літерами – звичайний; міжрядковий інтервал – 1,5; поля – стандартні (звичайні) для формату Word.

4) аналізувати і застосовувати практику ЄСПЛ, рішення міжнародних судових установ та/або міжнародних організацій, які підлягають застосуванню в Україні;

5) аналізувати і робити висновки щодо відповідності (невідповідності) законодавству рішень судів попередніх інстанцій та наводити мотиви цих висновків за наявності у модельній справі відповідних матеріалів;

6) чітко та повно викладати резолютивну частину судового рішення згідно з визначеними процесуальним законом вимогами з урахуванням обраного вирішення справи по суті відповідно до матеріалів модельної справи;

7) формулювати узагальнену правову позицію для відповідної категорії справ на підставі рішення у модельній справі (якщо модельна справа містить необхідні для цього матеріали);

8) викладати текст процесуального документа в офіційно-діловому стилі літературної мови – чітко та зрозуміло;

а також:

9) дотримання стилістики та структури судового рішення, дотримання правил орфографії та пунктуації.

5.2. Визначення рівня складності завдання та його обсягу

На складність практичного завдання суттєво впливають (враховуються розробниками) такі чинники:

➤ рівень знань і досвід учасників іспиту / контролю (найлегші практичні завдання передбачені для кандидатів на посаду судді як слухачів СП у ході складення поточних і підсумкових контролів);

➤ інстанція і спеціалізація суду для суддів і кандидатів на посаду судді (у межах кваліфікаційного оцінювання, в тому числі в процедурах конкурсів і доборів, де: найлегшими будуть практичні завдання для суддів місцевих судів, а найскладнішими – для суддів касаційних судів у складі Верховного Суду і апеляційних палат вищих спеціалізованих судів).

Складність практичного завдання впливає на обсяг матеріалів модельної судової справи і на кінцеве формулювання завдання, яке ставиться перед учасником іспиту / контролю, так:

➤ для поточного / підсумкового контролів підготовлені розробником матеріали завершуються ухвалою про призначення справи до розгляду і завданням: “Викладіть проект судового рішення місцевого суду”;

➤ для кваліфікаційного іспиту кандидатів на посаду судді, кваліфікаційного оцінювання суддів місцевих судів підготовлені розробником матеріали завершуються ухвалою суду про призначення справи до розгляду і

завданням: “Викладіть подальший текст судового рішення за результатами розгляду справи¹⁴ по суті”;

➤ для кваліфікаційного оцінювання суддів / кандидатів на посаду судді апеляційних судів (в тому числі для участі у конкурсі) матеріали завершуються відзивом на апеляційну скаргу з додатками (або іншими документами, передбаченими відповідним процесуальним законодавством); вступною частиною постанови суду апеляційної інстанції і завданням: “Викладіть подальший текст судового рішення апеляційної інстанції за результатами перегляду судового рішення першої інстанції” або для кримінального провадження: “Викладіть подальший текст судового рішення апеляційної інстанції за результатами перегляду вироку суду першої інстанції”;

➤ для кваліфікаційного оцінювання суддів / кандидатів на посаду судді касаційних судів розроблені матеріали завершуються описовою частиною постанови суду касаційної інстанції і завданням: “Викладіть подальший текст судового рішення касаційної інстанції за результатами перегляду судового рішення суду апеляційної інстанції”.

5.3. Перевірка та вивчення матеріалів судової справи¹⁵

Зазначений підрозділ є актуальним для розробників, які планують використовувати копії матеріалів судової справи як основу практичного завдання із подальшим знеособленням.

Для використання судової справи (обрання однієї з-поміж інших) необхідно здійснити:

1) перевірку наявності у паперовій формі судової справи матеріалів, необхідних для розроблення практичного завдання:

а) позовної заяви, обвинувального акту;

б) доказів сплати судового збору (у відповідних юрисдикціях);

в) доказової бази по суті спору або обвинувачення;

г) процесуальних документів суду (судових рішень) відповідно до вимог ЦПК, ГПК, КПК, КАС;

г) апеляційної та касаційної скарг;

д) доказів сплати судового збору за подання зазначених скарг (у відповідних юрисдикціях);

¹⁴ Для кандидатів на посаду судді місцевих загальних судів замість “справи” може використовуватись формулювання “кримінального провадження”.

¹⁵ Тут і в подальшому під судовою справою (або ж під матеріалами судової справи) слід розуміти не оригінал, а саме копію судової справи (копії матеріалів такої справи), що була розглянута судами України.

е) відзивів, заперечень та інших документів, передбачених процесуальним законодавством;

2) перевірку наявності електронної форми судової справи:

а) власне наявності електронного носія (диску / флеш-носія тощо) та його придатності до використання;

б) перевірку повноти наповнення електронного носія та правильності відтворення матеріалів судової справи;

в) у разі відсутності електронної форми судової справи, необхідно здійснити сканування матеріалів справи та їх переведення у формат Word.

Запам'ятайте: у разі використання матеріалів судової справи, обов'язково здійснюється її знеособлення.

5.4. Зміст практичного завдання

Практичне завдання має такі обов'язкові складові:

- інструкція до виконання практичного завдання;
- практичне завдання (модельна судова справа, кейс);
- судові рішення;
- інструкція з оцінювання практичного завдання;
- формуляр оцінювання практичного завдання.

5.4.1. Інструкція до виконання практичного завдання містить стислі вимоги і правила виконання завдання (час виконання роботи, обсяг матеріалу, структуру викладення матеріалу, право чи заборону використовувати додаткові матеріали чи доступ до мережі Інтернет тощо). Інструкція до виконання практичного завдання розробляється з урахуванням цілей проведення іспиту / контролю та інших особливостей (найчастіше існує дублювання інформації інструкції з вимогами, правилами, правами і обов'язками, викладеними в порядках, положеннях, умовах проведення конкурсів тощо). Зазвичай оголошується на початку проведення іспиту / контролю, є обов'язковою до виконання всіма учасниками іспиту / контролю.

Така інструкція безпосередньо не стосується розробника практичного завдання, але повинна ним (нею) враховуватись, особливо в частині відведеного часу на виконання: чим більше документів у справі й складніше справа, тим більше часу необхідно на ознайомлення, міркування й виконання (написання тексту судового рішення).

5.4.2. Файл “Судові рішення” містить усі процесуальні документи судової справи, які є в Єдиному державному реєстрі судових рішень без будь-якого знеособлення, зокрема:

- а) ухвалу про відкриття провадження;
- б) ухвалу про призначення експертизи (за наявності);
- в) рішення (вирок) суду першої інстанції;
- г) постанову суду апеляційної інстанції;
- г) постанову суду касаційної інстанції та інші (за наявності і необхідності).

Для СП НШСУ, зокрема для розробки практичного завдання (кейсу), такий файл не створюється, оскільки не є його основою.

5.4.3. Файл “Модельна судова справа” (“Кейс”) містить¹⁶:

- а) титульний аркуш;
- б) опис документів;
- в) ухвалу про відкриття провадження (у відповідних юрисдикціях) з зазначенням виду провадження;
- г) позовну заяву / обвинувальний акт, повідомлення про підозру; реєстр матеріалів досудового розслідування;
- г) докази сплати судового збору (у відповідних юрисдикціях) або підстави звільнення від його сплати;
- д) документи, що підтверджують повноваження представників учасників процесу;
- е) відзив, відповідь на відзив, заперечення, пояснення, заяви тощо;
- є) доказову базу по суті спору або обвинувачення;
- ж) процесуальні документи суду (судові рішення) відповідно до вимог ЦПК, ГПК, КПК, КАС та у залежності від мети розробки завдання.

Усі зазначені документи модельної судової справи, в т. ч. процесуальні документи суду (судові рішення) (зазначені в п. ж) пп. 5.4.3. посібника), не повинні містити жодних збігів з інформацією із судової справи (зміст якої розкрито у підрозділі 5.3. посібника) або ж із судових рішень ЄДРСР такої справи (зміст яких розкрито у пп. 5.4.2. посібника).

Наводимо два зразки опису документів у справі:

¹⁶ Наведено перелік варіативних документів, оскільки опис зроблено одразу для чотирьох спеціалізацій.

➤ з кримінального провадження:

№	Найменування документа	Аркуш справи
1.	Обвинувальний акт	
2.	Повідомлення про підозру	
3.	Реєстр матеріалів досудового розслідування	
4.	Докази, надані органом досудового розслідування	
5.	Ухвала про призначення підготовчого судового засідання	
6.	Ухвала підготовчого судового засідання	
7.	Докази, отримані під час судового провадження	
8.	Проект рішення суду першої інстанції	

➤ з господарської спеціалізації (розширений опис):

№	Найменування документа	Аркуш справи
1.	Ухвала господарського суду міста Києва про відкриття провадження у справі від _____ року	
2.	Позовна заява ТОВ "А" від _____ року	
3.	Копія договору поставки від _____ № ____	
4.	Копія акту приймання-передачі від _____ № ____	
5.	Копія платіжного доручення від _____ № ____	
6.	Копія претензії ТОВ "А" від _____ № ____	
7.	Копія відповіді ТОВ "Б" від _____ № ____	
8.	Копія листа ТОВ "Б" від _____ № ____	
9.	Копія листа ТОВ "А" від _____ № ____	
10.	Докази сплати судового збору	
11.	Відзив ТОВ "Б" на позовну заяву від _____ року	
12.	Копія договору від _____ № ____	
13.	Копія платіжного доручення від _____ № ____	

14.	Копія листа ТОВ “Б” від _____ № ____	
15.	Відповідь ТОВ “А” на відзив від _____ № ____	
16.	Заперечення ТОВ “Б” від _____ № ____	
17.	Ухвала господарського суду міста Києва про закриття підготовчого провадження та призначення справи до судового розгляду по суті від _____ року	
18.	Вступна частина рішення та завдання	

Рекомендовані вимоги до оформлення модельної справи, кейсу:

- шрифт – Times New Roman, кегель – 12-14, інтервал між літерами – звичайний; міжрядковий інтервал – 1,5; поля – стандартні (звичайні) для формату Word;

- всі сторінки (окрім титульної) нумеруються і відповідають зазначеним даним в описі документів;

- кожний документ розміщується на окремому аркуші (рекомендовано після останнього рядка кожного документа використовувати таку функцію Word, як розрив сторінок); для деяких видів доказів (квитанцій, чеків тощо) допускається розміщення декількох на одному аркуші паперу;

- всі документи модельної справи повинні відповідати формі, встановленим зразкам, тобто бути максимально наближеними до оригіналів справжніх документів;

- жодний документ не повинен містити приховані символи або мати прив'язки документів (“якорів”) чи його окремих елементів, гіперпосилання, оскільки це може спричинити проблеми під час рецензування, або ж під час завантаження в автоматизовані електронні системи чи друку, або ж у ході виконання практичного завдання безпосередньо учасником іспиту / контролю. Практичні завдання з питань інтелектуальної власності можуть містити виключення щодо прив'язки окремих елементів (“якорів”) через специфіку цих справ.

5.4.4. Файл “Інструкція з оцінювання практичного завдання” містить критерії для оцінювання якості виконаного практичного завдання – якості складеного тексту судового рішення. Зазначені критерії фактично відповідають вимогам, передбаченим статтями процесуальних кодексів України щодо змісту судового рішення відповідної інстанції. Узагальнену інформацію наводимо у таблиці 1:

Таблиця 1

№	Найменування НПА з посиланням на статті: Найменування процедур:	Ст. КАС	Ст. ГПК	Ст. ЦПК	Ст. КПК
1.	<p>1) кваліфікаційний іспит кандидатів на посаду судді місцевих судів;</p> <p>2) кваліфікаційне оцінювання суддів місцевих судів з метою:</p> <p>а) визначення здатності судді здійснювати правосуддя у відповідному суді;</p> <p>б) встановлення відповідності займаній посаді судді;</p> <p>в) у зв'язку із накладенням дисциплінарного стягнення;</p> <p>тобто кваліфікаційне оцінювання суддів (кандидатів на посаду судді), за результатами якого передбачається відправлення судьями правосуддя в суді першої інстанції</p>	246	238	265	374
2.	<p>1) кваліфікаційне оцінювання суддів апеляційних судів з метою:</p> <p>а) визначення здатності судді (кандидата на посаду судді) здійснювати правосуддя у відповідному суді;</p> <p>б) встановлення відповідності займаній посаді судді;</p> <p>в) у зв'язку із накладенням дисциплінарного стягнення;</p> <p>2) кваліфікаційне оцінювання суддів (кандидатів на посаду судді) місцевих і апеляційних судів на зайняття вакантних посад в процедурі конкурсу до апеляційних судів;</p> <p>тобто кваліфікаційне оцінювання суддів, за результатами якого передбачається відправлення судьями правосуддя в суді апеляційної інстанції</p>	322	282	382	374, 419
3.	<p>1) кваліфікаційне оцінювання суддів касаційних судів у складі Верховного Суду з метою:</p> <p>а) визначення здатності судді (кандидата на посаду судді) здійснювати правосуддя у відповідному суді;</p> <p>б) встановлення відповідності займаній посаді судді;</p> <p>в) у зв'язку із накладенням дисциплінарного стягнення;</p> <p>2) кваліфікаційне оцінювання суддів (кандидатів на посаду судді) на зайняття вакантних посад у процедурі конкурсу до касаційних судів у складі Верховного Суду;</p> <p>тобто кваліфікаційне оцінювання суддів, за результатами якого передбачається відправлення судьями правосуддя в касаційних судах Верховного Суду</p>	356	315	416	442

4.	<p>1) кваліфікаційне оцінювання суддів (кандидатів на посаду судді) Вищого суду з питань інтелектуальної власності і Вищого антикорупційного суду:</p> <p>а) визначення здатності судді (кандидата на посаду судді) здійснювати правосуддя у відповідному суді;</p> <p>б) встановлення відповідності займаній посаді судді;</p> <p>в) у зв'язку із накладенням дисциплінарного стягнення;</p> <p>2) кваліфікаційне оцінювання суддів (кандидатів на посаду судді) на зайняття вакантних посад в процедурі конкурсу до Вищого суду з питань інтелектуальної власності і Вищого антикорупційного суду;</p> <p>тобто кваліфікаційне оцінювання суддів і кандидатів на посаду судді, за результатами якого передбачається відправлення судьями правосуддя у вищих спеціалізованих судах (1 інстанція)</p>		238		374
5.	<p>1) кваліфікаційне оцінювання суддів (кандидатів на посаду судді) Апеляційної палати Вищого суду з питань інтелектуальної власності і Апеляційної палати Вищого антикорупційного суду:</p> <p>а) визначення здатності судді (кандидата на посаду судді) здійснювати правосуддя у відповідному суді;</p> <p>б) встановлення відповідності займаній посаді судді;</p> <p>в) у зв'язку із накладенням дисциплінарного стягнення;</p> <p>2) кваліфікаційне оцінювання суддів (кандидатів на посаду судді) на зайняття вакантних посад в процедурі конкурсу до Апеляційної палати Вищого суду з питань інтелектуальної власності і Апеляційної палати Вищого антикорупційного суду;</p> <p>тобто кваліфікаційне оцінювання суддів і кандидатів на посаду судді, за результатами якого передбачається відправлення судьями правосуддя в апеляційних палатах вищих спеціалізованих судів</p>		282		374, 419

Рекомендовано такий перелік критеріїв оцінювання викладеного тексту судового рішення першої інстанції (з адміністративної, господарської та цивільної спеціалізації):

- для описової частини зазначено:
 - а) стислий виклад вимог (позиції) позивача;
 - б) стислий виклад заперечень відповідача;
 - в) інші процесуальні дії у справі;
- для мотивувальної частини зазначено:

а) фактичні обставини справи, встановлені судом, та зміст спірних правовідносин;

б) посилання на докази, на підставі яких встановлені відповідні обставини;

в) мотивована оцінка кожного аргументу, наведеного учасниками справи щодо наявності чи відсутності підстав для задоволення позову;

г) чи порушені, невизнані або оспорені права, свободи чи інтереси, за захистом яких мало місце звернення до суду;

г) норми права, які застосував суд, та мотиви їх застосування;

д) норми права, на які посилалися сторони, які суд не застосував, та мотиви їх незастосування;

➤ для резолютивної частини зазначено:

а) висновок про задоволення позову чи про відмову в позові повністю або частково щодо кожної із заявлених вимог;

б) повне найменування чи ім'я сторін, їх місцезнаходження або місце проживання, ідентифікаційний код юридичної особи в ЄДРПОУ юридичної особи або реєстраційний номер облікової картки платника податків фізичної особи;

в) інформацію щодо розподілу (стягнення) судових витрат;

г) строк і порядок набрання судовим рішенням законної сили та його порядок оскарження;

➤ для всіх частин викладеного тексту судового рішення:

а) дотримання стилістики судового рішення;

б) дотримання правил орфографії;

в) дотримання правил пунктуації.

Наводимо також перелік критеріїв оцінювання викладеного тексту судового рішення апеляційної інстанції (з адміністративної, господарської та цивільної спеціалізації):

➤ для описової частини зазначено:

а) короткий зміст позовних вимог і рішення суду першої інстанції;

б) короткий зміст вимог апеляційної скарги;

в) узагальнені доводи особи, яка подала апеляційну скаргу;

г) узагальнені доводи та заперечення інших учасників справи;

➤ для мотивувальної частини зазначено:

а) встановлені судом першої інстанції та неоспорені обставини, а також обставини, встановлені судом апеляційної інстанції, і визначені відповідно до них правовідносини;

б) доводи, за якими суд апеляційної інстанції погодився або не погодився з висновками суду першої інстанції;

в) мотиви прийняття або відхилення кожного аргументу, викладеного учасниками справи в апеляційній скарзі та відзиві на апеляційну скаргу;

г) чи були і ким порушені, невизнані або оспорені права, свободи чи інтереси, за захистом яких особа звернулася до суду;

г) висновки за результатами розгляду апеляційної скарги з посиланням на норми права, якими керувався суд апеляційної інстанції;

➤ для резолютивної частини зазначено:

а) висновок суду апеляційної інстанції по суті вимог апеляційної скарги;

б) новий розподіл судових витрат, понесених у зв'язку із розглядом справи у суді першої інстанції, – у випадку скасування або зміни судового рішення;

г) висновок про розподіл судових витрат, понесених у зв'язку переглядом справи;

г) зазначено строк і порядок набрання постановою законної сили та її оскарження;

➤ для всіх частин викладеного тексту судового рішення:

а) дотримання стилістики судового рішення;

б) дотримання правил орфографії;

в) дотримання правил пунктуації.

Наводимо також перелік критеріїв оцінювання викладеного тексту судового рішення у кримінальному провадженні апеляційної інстанції:

➤ для мотивувальної частини зазначено:

а) короткий зміст вимог апеляційної скарги і судового рішення суду першої інстанції;

б) узагальнені доводи особи, яка подала апеляційну скаргу;

в) узагальнений виклад позиції інших учасників судового провадження;

г) встановлені судом першої інстанції обставини;

г) встановлені судом апеляційної інстанції обставини з посиланням на докази, а також мотиви визнання окремих доказів недопустимими чи неналежними;

д) мотиви, з яких суд апеляційної інстанції виходив при постановленні ухвали, і положення закону, яким він керувався;

е) підстави, з яких апеляційну скаргу визнано необґрунтованою чи обґрунтованою;

є) умотивованість призначеного судом покарання та вирішення цивільного позову;

- для резолютивної частини зазначено:
 - а) висновок суду апеляційної інстанції по суті вимог апеляційної скарги;
 - б) розподіл процесуальних витрат;
 - г) строк і порядок набрання судовим рішенням законної сили та його оскарження;
- для всіх частин викладеного тексту судового рішення:
 - а) дотримання стилістики судового рішення;
 - б) дотримання правил орфографії;
 - в) дотримання правил пунктуації.

У разі необхідності в інструкції з оцінювання практичного завдання може бути передбачено більше / менше критеріїв, за якими необхідно оцінювати викладений проєкт судового рішення. Це залежить від матеріалів модельної справи. Так, якщо із матеріалів справи зрозуміло про наявність декількох позивачів чи відповідачів, або ж третіх осіб із самостійними вимогами чи ні, то в інструкції з оцінювання практичного завдання необхідно передбачити додаткові критерії оцінювання.

Сторінки інструкції підлягають нумерації. Якщо в інструкції містяться посилання на аркуші справи, їх нумерація повинна бути ідентичною нумерації опису відповідної модельної справи.

Правильне, частково правильне і неправильне зазначення (або не зазначення) даних відповідно до критеріїв, що оцінюються, має вираження у балах. Рекомендовано: критерії оцінювання розподіляти на максимально найменші елементи, щоб ставити бали з мінімальним кроком за кожним критерієм, що дозволяє максимально точно оцінити виконання практичного завдання; а також наводити підсумок балів у кожній із частин і загальну кількість балів за виконане практичне завдання, виділяючи жирним шрифтом.

5.4.5. Файл “Формуляр з оцінювання практичного завдання” частково відтворює зміст Інструкції оцінювання практичного завдання стосовного вимог (критеріїв), яким повинно відповідати практичне завдання із зазначенням максимально можливої кількості балів.

5.5. Рецензія практичного завдання

Рецензія практичного завдання відбувається в декілька етапів. Перше рецензування здійснюється безпосередньо розробником через деякий період часу після закінчення роботи (рекомендована перерва не менше 2-х діб).

Друге рецензування проводиться іншою особою (рецензентом) відповідно до спеціалізації практичного завдання.

Остаточне рецензування здійснюється відповідальними співробітниками НШСУ.

Під час кожного рецензування практичного завдання здійснюється перевірка відповідності розробленої модельної судової справи, кейсу викладеним вище вимогам, нормам матеріального і процесуального права, що є чинними на час розроблення практичного завдання, дотримання логічної послідовності викладення змісту, правил стилістики, орфографії та пунктуації, а для практичних завдань (модельних судових справ) – матеріалам судової справи (або судовим рішенням з ЄДРСР).

ЗАКЛЮЧНІ ПОЛОЖЕННЯ

Національна школа суддів України здійснює періодичне оновлення та моніторинг відповідності чинному законодавству тестових та практичних завдань, які складають зміст бази тестових матеріалів.

Підготовка тестів та практичних завдань проводиться із збереженням конфіденційності. Всі матеріали, що стосуються розроблення (рецензування, апробації тощо) тестових матеріалів, є конфіденційними і мають гриф “з обмеженим доступом”. Розголошення в будь-якій формі такої інформації заборонено.

Перелік програм іспитів, затверджених Вищою кваліфікаційною комісією суддів України

1. Програма анонімного тестування для перевірки рівня загальних теоретичних знань кандидата на посаду судді у сфері права.
2. Програма анонімного тестування для перевірки рівня володіння державною мовою кандидатом на посаду судді.
3. Програма кваліфікаційного іспиту.
4. Програма іспиту для кваліфікаційного оцінювання суддів місцевих адміністративних судів.
5. Програма іспиту для кваліфікаційного оцінювання суддів місцевих господарських судів.
6. Програма іспиту для кваліфікаційного оцінювання суддів місцевих загальних судів, що спеціалізуються на розгляді кримінальних справ.
7. Програма іспиту для кваліфікаційного оцінювання суддів місцевих загальних судів, що спеціалізуються на розгляді цивільних справ.
8. Програма іспиту для кваліфікаційного оцінювання суддів апеляційних адміністративних судів.
9. Програма іспиту для кваліфікаційного оцінювання суддів апеляційних господарських судів.
10. Програма іспиту для кваліфікаційного оцінювання суддів апеляційних судів з розгляду кримінальних справ.
11. Програма іспиту для кваліфікаційного оцінювання суддів апеляційних судів з розгляду цивільних справ.
12. Програма іспиту для кваліфікаційного оцінювання суддів та кандидатів на посаду судді касаційного адміністративного суду.
13. Програма іспиту для кваліфікаційного оцінювання суддів та кандидатів на посаду судді касаційного господарського суду.
14. Програма іспиту для кваліфікаційного оцінювання суддів та кандидатів на посаду судді касаційного кримінального суду.
15. Програма іспиту для кваліфікаційного оцінювання суддів та кандидатів на посаду судді касаційного цивільного суду.
16. Програма іспиту для кваліфікаційного оцінювання суддів та кандидатів на посаду судді вищого антикорупційного суду, зокрема апеляційної палати вищого антикорупційного суду.
17. Програма іспиту для кваліфікаційного оцінювання суддів та кандидатів на посаду судді вищого суду з питань інтелектуальної власності.
18. Програма іспиту для кваліфікаційного оцінювання суддів та кандидатів на посаду судді апеляційної палати вищого суду з питань інтелектуальної власності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Конституція України [Електронний ресурс] // Верховна рада України. – 2020. – Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96%D0%B2%D1%80#n4799>.
2. Закон України “Про судоустрій і статус суддів” [Електронний ресурс] // Верховна рада України. – 2020. – Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19>.
3. Положення про порядок та методологію кваліфікаційного оцінювання, показники відповідності критеріям кваліфікаційного оцінювання та засоби їх встановлення, затверджене рішенням ВККСУ від 04.11.2016 № 143/зп-16 (зі змінами) [Електронний ресурс] // Вища кваліфікаційна комісія суддів України. – 2020. – Режим доступу до ресурсу: <https://vkksu.gov.ua/ua/ociniuwannia-suddiw/dokumenty/>.
4. Положення про порядок визначення успішності виконання Програми спеціальної підготовки кандидатів на посаду судді, затверджене наказом Національної школи суддів України від 21.08.2018 № 48 (зі змінами) [Електронний ресурс] // Національна школа суддів України. – 2020. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.nsj.gov.ua/files/154607436315399361402%20.pdf>.
5. Положення про складення кваліфікаційного іспиту та методика оцінювання кандидатів на посаду судді, затверджене рішенням ВККСУ від 03 жовтня 2018 року № 211/зп-18 (зі змінами) [Електронний ресурс] // Вища кваліфікаційна комісія суддів України. – 2020. – Режим доступу до ресурсу: <https://vkksu.gov.ua/userfiles/polozhennya.pdf>.
6. Порядок проведення іспиту та методика встановлення його результатів у процедурі кваліфікаційного оцінювання, затверджений рішенням ВККСУ від 04.11.2016 № 144/зп-16 (зі змінами) [Електронний ресурс] // Вища кваліфікаційна комісія суддів України. – 2020. – Режим доступу до ресурсу: https://vkksu.gov.ua/userfiles/poriadok_new.pdf.
7. Порядок проходження спеціальної підготовки кандидатами на посаду судді, затверджений рішенням ВККСУ від 12.02.2018 року № 19/зп-18 (зі змінами) [Електронний ресурс] // Вища кваліфікаційна комісія суддів України. – 2020. – Режим доступу до ресурсу: http://www.nsj.gov.ua/files/1532499392poryadok_prohodjennya.pdf.
8. Порядок складення відбіркового іспиту та методика оцінювання його результатів, затверджений рішенням ВККСУ від 10 квітня 2017 року

- № 33/зп-17 [Електронний ресурс] // Вища кваліфікаційна комісія суддів України. – 2020. – Режим доступу до ресурсу: <https://vkksu.gov.ua/userfiles/doc/poriadokk1.pdf>
9. Програма спеціальної підготовки кандидатів на посаду судді, затверджена рішенням ВККСУ від 13.07.2018 року № 172/зп-18 [Електронний ресурс] // Вища кваліфікаційна комісія суддів України. – 2020. – Режим доступу до ресурсу: https://vkksu.gov.ua/userfiles/progama_spec_pidgotovk.pdf
10. Мудрук С. Практичний посібник для розробників тестових завдань : упорядковано на основі тренінгових матеріалів, рекомендацій та напрацювань експертів проекту / Упоряд. С. Мудрук. – Проект USAID “Справедливе правосуддя”, – 2014. – 190 с.
11. Сергієнко В. П. Методичні рекомендації зі складання тестових завдань [Електронний ресурс] / В. П. Сергієнко, Л. О. Кухар // КПУ. – 2011. – Режим доступу до ресурсу: https://moodle-student.fi.npu.edu.ua/pluginfile.php/32/mod_resource/content/1/%D0%9C%D0%B5%D1%82%D0%BE%D0%B4%D0%B8%D1%87%D0%BD%D1%96%20%D1%80%D0%B5%D0%BA%D0%BE%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D0%B4%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%97%20%D0%B7%D1%96%20%D1%81%D0%BA%D0%BB%D0%B0%D0%B4%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F%20%D1%82%D0%B5%D1%81%D1%82%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D1%85%20%D0%B7%D0%B0%D0%B2%D0%B4%D0%B0%D0%BD%D1%8C.pdf

ПІДГОТОВЛЕНО:

Начальник (директор)
відділу “Тестологічний центр”
_____ 2021

В. І. Ємельянова

Помічник ректора
_____ 2021

О. А. Сухоруков

ПОГОДЖЕНО:

Проректор
_____ 2021

Н. Г. Шукліна

Проректор
_____ 2021

В. А. Мазурок

Начальник
юридичного відділу
_____ 2021

О. А. Пелих

Начальник відділу
документального забезпечення
та контролю
_____ 2021

Т. О. Шалаєва

Начальник відділу
Інформаційних технологій
_____ 2021

В. В. Філіпов